Незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин у період збройного конфлікту: тенденції та загрози

Ірина Кучинська
кандидат фармацевтичних наук, Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна,
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0269-9463, e-mail: isee.kuchynska@ssu.gov.ua

У тезах проаналізовано вплив війни на незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин в Україні. Розглянуто зміни в маршрутах контрабанди, зростання місцевого виробництва синтетичних речовин, поширення фальсифікованих медикаментів та нові виклики для правоохоронних органів.

Ключові слова: *війна; наркотичні засоби; психотропні речовини; незаконний обіг; організована злочинність; синтетичні наркотики.*

Illicit Trafficking of Narcotic Drugs and Psychotropic Substances during Armed Conflict: Trends and Threats

Iryna Kuchynska

The article analyzes the impact of war on the illicit circulation of narcotic drugs and psychotropic substances in Ukraine. It highlights changes in trafficking routes, the rise of local synthetic drug production, the spread of counterfeit medicines, and new challenges for law enforcement.

Keywords: *war; narcotic drugs; psychotropic substances; illicit trafficking; organized crime; synthetic drugs.*

Війна докорінно змінює соціальні, економічні та кримінальні процеси, зокрема ті, що пов'язані з нелегальним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин. В умовах збройного конфлікту зазнає змін уся система незаконного обігу підконтрольних речовин: модифікуються канали постачання, методи розповсюдження та моделі споживання. Це ускладнює роботу правоохоронних органів та створює нові загрози для суспільства.

Збройний конфлікт змінив традиційні маршрути контрабанди заборонених речовин. Війна сприяла появі нових синтетичних речовин з наркотичною та психотропною дією. Конфлікт став каталізатором промислового виробництва наркотичних засобів і психотропних речовин, особливо в регіонах зі слабким контролем кордонів та розвиненою мережею контрабанди. Паралельно розширюється ринок фальсифікованих медикаментів із вмістом наркотичних засобів або психотропних речовин. Злочинні угруповання слабо контролюють обіг реагентів і прекурсорів, що дає змогу розробляти нові варіації речовин для обходу чинного законодавства [1], і це ускладнює боротьбу з їх поширенням. До основних викликів належить і складність контролю кордонів через військові дії, активізацію

© І. Кучинська, 2025

організованих злочинних груп та кіберзлочинність, зокрема застосування даркнет-ринків і криптовалют, які користуються хаосом війни для розповсюдження заборонених речовин.

У період війни змінилися основні чинники, що визначають попит на наркотичні засоби й психотропні речовини. Ключовим чинником став психологічний стрес, що призвів до зростання вживання населенням таких речовин. Поміж змін у моделях споживання виокремлюють: зростання вживання седативних та анксіолітичних засобів, популяризацію стимуляторів, синтетичні наркотичні засоби та психотропні речовини через їхню доступність, розширення нелегального фармацевтичного ринку.

До повномасштабного вторгнення Україна мала сталий рівень обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, що інтегрувався в міжнародні схеми наркотрафіку. Країна відігравала роль транзитного маршруту для постачання заборонених речовин до Західної Європи, зокрема героїну. Окремі регіони країни слугували центрами розповсюдження синтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин, частина яких вироблялася з використанням імпортованих прекурсорів [2]. Значну роль у постачанні наркотичних засобів і психотропних речовин відігравав морський та авіаційний транспорт. Одеський морський торговельний порт був ключовим пунктом увезення кокаїну з країн Латинської Америки, а також хімічних прекурсорів з Китаю та інших країн Азії. Окрім того, Україна була частиною глобального ланцюга розповсюдження нових психоактивних речовин, які масово ввозилися та виготовлялися на незаконних об'єктах. Сформована до 2022 року кримінальна інфраструктура мала розгалужену систему роздрібного збуту, застосовувала традиційні методи і цифрові технології: даркнет-майданчики, анонімні месенджери та криптовалютні платформи. Із початком війни ці механізми зазнали змін, адаптуючись до нових умов і викликів [3].

У 2023 році визначились перші ознаки трансформації обігу наркотичних засобів і психотропних речовин в Україні. Суттєво змінились традиційні маршрути постачання, адаптуючись під нові реалії. Уплив цих змін виявився у зміні видів заборонених речовин, що домінують у сфері їх незаконного обігу.

Одним із ключових чинників, що вплинули на зміну структури незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, стало порушення постачання героїну, який до війни надходив транзитом через росію та білорусь, що призвело до зникнення героїну з українського чорного ринку та стимулювало перехід до вживання синтетичних наркотичних засобів. Аналоги фентанілу, метадон, амфетаміни та нові психоактивні речовини почали відігравати дедалі більшу роль у структурі незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин.

Паралельно відбулися зміни в маршрутах постачання кокаїну: якщо раніше Одеський морський торговельний порт був основним пунктом його ввезення з країн Латинської

Америки, то в умовах війни активізувався сухопутний транзитний канал через Румунію до західних областей України [4].

Зросла частка місцевого виробництва синтетичних наркотичних засобів і психотропних речовин, унаслідок логістичних обмежень збільшилась кількість місць незаконного виробництва синтетичних заборонених речовин на тлі підвищеного попиту, спричиненого загальним стресом у суспільстві [5, 6].

Досвід країн, які пережили воєнні конфлікти (Афганістан, В’єтнам, Сирія), свідчить, що війна створює сприятливу основу для поширення наркотичної залежності: зростає нелегальний обіг заборонених речовин, рівень насильства, організованої злочинності. По завершенню активних бойових дій країни стикаються з довготривалими наслідками наркотичної кризи [7].

Отже, війна докорінно трансформує способи виробництва, розповсюдження та споживання наркотичних засобів і психотропних речовин, створює нові виклики для правоохоронних органів та системи охорони здоров’я, що потребує адаптації наявних стратегій боротьби з їх незаконним обігом [8]. Небезпечним наслідком цього процесу є стрімке збільшення кількості об’єктів незаконного виробництва заборонених речовин, які функціюють у закинутих будівлях, зруйнованих промислових зонах, особливо в тимчасово окупованих районах, де ускладнений моніторинг і реагування на їхню діяльність, що дає злочинним угрупованням змогу діяти майже безкарно [9]. Окрім того, доступність хімічного обладнання та прекурсорів, які можна отримати під виглядом легальних речовин або привезти з-за кордону, робить синтез наркотичних засобів та психотропних речовин більш масштабним і технологічно розвиненим. Нерідко до виробництва залучають кваліфікованих спеціалістів-хіміків, які залишилися без роботи через руйнування науково-дослідних установ та хімічних підприємств, або студентів, що шукають заробіток. Це підвищує якість синтетичних наркотичних засобів і психотропних речовин, ускладнює боротьбу з їх обігом, робить речовини ще більш привабливими для споживачів.

Ефективна протидія поширенню наркотичних засобів і психотропних речовин в умовах воєнного стану потребує комплексних заходів: посилення контролю за прекурсорами і медпрепаратами, розширення міжнародної співпраці, обмін розвідданими, застосування новітніх технологій моніторингу й виявлення незаконного виробництва та обігу заборонених речовин.

Перелік джерел посилання

1. «Найміцніша кримінальна екосистема Європи». Як війна в Україні вплинула на злочинний світ / Forbes Ukraine : вебсайт. URL: https://forbes.ua/war-in-ukraine/naymitsnisha-kriminalna-ekosistema-evropi-yak-viyna-vplinula-na-zlochinniy-svit-rozpovidae-the-economist-28042023-13363 (дата звернення: 10.09.2025).
2. Conflict in Ukraine: Key evidence on drug demand and supply. UNODC. 8 p. URL: https://www.unodc.org/documents/data-

and-analysis/Ukraine/ Ukraine_drug_demand_supply.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
3. У порту штормить: Організована злочинність в Одесі після російського вторгнення. Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2023. URL: https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/09/Port-in-a-storm-Organized-crime-in-Odesa-since-the-Russian-invasion-GI-TOC-September-2023-UKR.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
4. Як війна росії в Україні вплинула на трафік наркотиків до ринків ЄС. 31.01.2024 р. / Україна та світ : вебсайт. URL: https://www.mig.com.ua/iak-vijna-rosii-v-ukraini-vplynula-na-trafik-narokotykiv-do-rynkiv-ies/ (дата звернення: 15.09.2025).
5. Чабан О. С., Хаустова О. О. Медико-психологічні наслідки дистресу війни в Україні: що ми очікуємо та що потрібно враховувати при наданні медичної допомоги? *Український медичний часопис*. 2022. № 4 (150). DOI: 10.32471/umj.1680-3051.150.232297 (дата звернення: 12.09.2025).
6. Орос М. М. Вплив війни на людину. Зміни психіки та характеру в умовах воєнного стану. *Український медичний часопис*. 2023. № 2 (154). С. 3—7. DOI: 10.32471/umj.1680-3051.154.241952 (дата звернення: 12.09.2025).
7. Після війни Україну може очікувати зростання кількості наркозалежних / Укрінформ : вебсайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3794828-pisla-vijni-ukrainu-moze-ocikuvati-zrostanna-kilkosti-narkozaleznih-ekspertka.html (дата звернення: 13.09.2025).
8. Гомес А. Два роки тому ринки наркотиків в Україні продовжують змінюватися / Talking Drugs : вебсайт. URL: https://www.talkingdrugs.org/uk/two-years-in-ukraines-drug-markets-keep-shifting/ (дата звернення: 13.09.2025).
9. Війна і наркотики: нові маршрути зла / ФАКТ : вебсайт. URL: https://www.fact-news.com.ua/viyna-i-narkotiki-novi-marshruti-zla (дата звернення: 13.09.2025).